

HAL
open science

**Fontes Linguae Vasconum 50 urte. Ekarpn berriak
euskararen ikerketari / Nuevas aportaciones al estudio
de la lengua vasca [aurkibidea eta hitzaurrea]**

Ekaitz Santazilia, Dorota Krajewska, Eneko Zuloaga, Borja Ariztimuño

► **To cite this version:**

Ekaitz Santazilia, Dorota Krajewska, Eneko Zuloaga, Borja Ariztimuño. Fontes Linguae Vasconum 50 urte. Ekarpn berriak euskararen ikerketari / Nuevas aportaciones al estudio de la lengua vasca [aurkibidea eta hitzaurrea]. 2020. artxibo-02972265

HAL Id: artxibo-02972265

<https://artxiker.ccsd.cnrs.fr/artxibo-02972265>

Submitted on 20 Oct 2020

HAL is a multi-disciplinary open access archive for the deposit and dissemination of scientific research documents, whether they are published or not. The documents may come from teaching and research institutions in France or abroad, or from public or private research centers.

L'archive ouverte pluridisciplinaire **HAL**, est destinée au dépôt et à la diffusion de documents scientifiques de niveau recherche, publiés ou non, émanant des établissements d'enseignement et de recherche français ou étrangers, des laboratoires publics ou privés.

Fontes

Linguae Vasconum

50 urte. Ekarpen berriak
euskararen ikerketari

Nuevas aportaciones al
estudio de la lengua vasca

Argitaratzaileak / Editores

Ekaitz Santazilia

Dorota Krajewska

Eneko Zuloaga

Borja Ariztimuño

Gobierno de Navarra
Nafarroako Gobernua

Fontes Linguae Vasconum 50 urte

Ekarpen berriak euskararen ikerketari
Nuevas aportaciones al estudio de la lengua vasca

Argitaratzaileak / Editores:

Ekaitz Santazilia

Dorota Krajewska

Eneko Zuloaga

Borja Ariztimuño

Gobierno de Navarra
Nafarroako Gobernua

Izenburua/Título:

Fontes Linguae Vasconum 50 urte. Ekarpen berriak euskararen ikerketari/Nuevas aportaciones al estudio de la lengua vasca

© Argitaratzaileak/Editores:

Ekaitz Santazilia, Dorota Krajewska, Eneko Zuloaga, Borja Ariztimuño

© Egileak/Autores:

Itziar Aduriz, Jose Mari Arriola, Luzia Alberro, K. Josu Bijuesca, Estibaliz Amorrortu, Ane Ortega, Jone Goirigolzarri, Alexander Artzelus Muxika, Mikel Ayerbe Sudupe, Goio Bañales, Mikel Gorrotxategi, Iñigo Beitia, Garbiñe Bereziartua Etxeberria, Beñat Muguruza Aseginolaza, Lyle Richard Campbell, Bruno Camus Bergareche, Sara Gómez Seibane, Denis Creissels, Céline Mounole, Leire Diaz de Gereñu Lasaga, Itziar Idiazabal Gorrotxategi, Luis Mari Larringan Aranzabal, Amaia Elizalde Estenaga, Arantzazu Elordieta, Ainara Estarrona, Izaskun Etxeberria, Ricardo Etxepare, Manuel Padilla-Moyano, Ander Soraluze, Ainhoa Ezeiza, Javier Encina, Ines M. Garcia-Azkoaga, Olatz Bengoetxea, Josune Zabala, Roberto González de Viñaspre, Joaquín Gorrochategui, Miren Ibarluzea Santisteban, Iván Igartua, Paula Kasares, Beñat Lascano, Itziar Madina, Elizabete Manterola Agirrezabalaga, Ibon Manterola, Mikel Martínez Areta, Sergio Monforte, Aroa Murciano Eizaguirre, Arantza Ozaeta Elortza, Mari Jose Olaziregi, Argia Olçomendy, Javier Ormazabal, Luis Pastor, Iker Salaberri, Hisao Tokizaki, Oxel Uribe-Etxebarria, Laura Vela-Plo, Luis Mari Zaldua

© Argitaratzailea/Edita:

Nafarroako Gobernua/Gobierno de Navarra

Kultura eta Kirol Departamentua/Departamento de Cultura y Deporte

Vianako Printzea Erakundea-Kultura Zuzendaritza Nagusia/Dirección General de Cultura-Institución Príncipe de Viana

Lanak adituek berrikusi dituzte, itsu bikoitzeko sistemaren bidez/Los trabajos han sido revisados por pares doble ciego.

Diseinua eta maketazioa/Diseño y maquetación:

Kö estudio

Imprimaketa/Impresión:

Linegrafic

ISBN: 978-84-235-3561-3

LG/DL: NA 1438-2020

Sustapena eta banaketa/Promoción y distribución:

Nafarroako Gobernuaren Argitalpen Funtsa/Fondo de Publicaciones del Gobierno de Navarra

Navas de Tolosa, 21

31002 Iruña/Pamplona

Tel.: 848 427 121

fondo.publicaciones@navarra.es

<https://publicaciones.navarra.es>

Aurkibidea / Índice

- 11 Aitzinsolasa
- 13 Prólogo
- 15 Testu-corpusen informazio morfosintaktikoaren etiketatze automatikoa
hizkuntz ezagutzan oinarrituz: zenbait arazo, hainbat erronka
ITZIAR ADURIZ, JOSE MARI ARRIOLA
- 31 Bertsolaritzaren genealogia subalternoak
LUZIA ALBERRO, K. JOSU BIJUESCA
- 47 Euskal hiztun berri gazteak muda-prozesuan: ekintza-ikerketa baten
behinbehineko emaitzak
ESTIBALIZ AMORRORTU, ANE ORTEGA, JONE GOIRIGOLZARRI
- 63 Garaziko euskararen azterketa diafasikoa
ALEXANDER ARTZELUS MUXIKA
- 81 Berridazketak Sarrionandiaren poesian eta Saizarbitoriaren *Egunero hasten
delako* nobelan: hurbilpen genetiko bat
MIKEL AYERBE SUDUPE
- 95 Somorrostro, mendebaldeko euskararen muga
GOIO BAÑALES, MIKEL GORROTXATEGI
- 113 Euskara sasoian? Euskararen sozializazioa Gasteizko
pilota-elkarte batean
IÑIGO BEITIA
- 127 Euskal hiztun natiboak, ez-natiboak eta hitanoa
GARBIÑE BEREZIARTUA ETXEBERRIA, BEÑAT MUGURUZA ASEGINOLAZA
- 141 Lingüística Histórica: estado actual
LYLE RICHARD CAMPBELL
- 163 Lenguas y sociolingüística en el interior del País Vasco en el siglo XIX:
testimonios del Archivo Zavala
BRUNO CAMUS BERGARECHE, SARA GÓMEZ SEIBANE

- 177 Les verbes psychologiques du basque : typologie et diachronie
DENIS CREISSELS, CÉLINE MOUNOLE
- 195 Testu-generoaren irudikapena eta erabilera ahozkoaren
didaktikan
LEIRE DIAZ DE GEREÑU LASAGA, ITZIAR IDIAZABAL GORROTXATEGI, LUIS MARI
LARRINGAN ARANZABAL
- 209 Zentsura-ikasketak gaur egun: aplikazioa euskal literaturan
AMAIA ELIZALDE ESTENAGA
- 223 Azentuazioaren eremu sintaktikoak mugatzen
ARANTZAZU ELORDIETA
- 237 Sintaktikoki etiketatutako euskarazko corpus historikoa
eraikitzen
AINARA ESTARRONA, IZASKUN ETXEBERRIA, RICARDO ETXEPARE, MANUEL
PADILLA-MOYANO, ANDER SORALUZE
- 253 Ahozkotasanaren didaktika ikuspegi dialektikotik abiatuta
AINHOA EZEIZA, JAVIER ENCINA
- 267 Ahozko euskararen erabilera eskolan: gako zenbait irakasleen prestakuntzarako
INES M. GARCIA-AZKOAGA, OLATZ BENGOETXEA, JOSUNE ZABALA
- 283 El corónimo navarro *Salazar / Zaraitzu*: origen y desarrollo de su doble
denominación
ROBERTO GONZÁLEZ DE VIÑASPRE
- 295 *Fontes Linguae Vasconum*: orígenes y documentos para una Historia
del Euskara
JOAQUÍN GORROCHATAGUI
- 315 Euskal literatura itzuliaren historiografia bateraturantz
MIREN IBARLUZEA SANTISTEBAN
- 329 Basque among the world's languages: a typological approach
IVÁN IGARTUA
- 351 Familias vascohablantes: propuesta de definición desde la socialización
lingüística
PAULA KASARES
- 363 Formation linguistique de basque aux enseignants, pour un enseignement
bilingue à parité horaire au Pays Basque Nord
BEÑAT LASCANO
- 375 Eñaut Etxamendiren obra narratiboaren ekarpena euskal poetika erruralari
ITZIAR MADINA
- 391 Erdaretarako literatur itzulpena: zeharkako eta zuzeneko itzulpenaren arteko
muga lausoa
ELIZABETE MANTEROLA AGIRREZABALAGA

- 405 Ahozko euskararen irakaskuntzarako irakasleen prestakuntza: berrikuntza didaktikoa eta soziala?
IBON MANTEROLA
- 421 Enkarterriko PI-(h)aran/(h)uri motako euskal toponimoak
MIKEL MARTÍNEZ ARETA
- 437 Diachronical hypotheses accounting for synchronic variation: the case of the Basque particle *ote*
SERGIO MONFORTE
- 453 Jardueraren azterketa irakasleak prestatzeko bide: debatearen ikas-irakaskuntzaren adibidea
AROA MURCIANO EIZAGUIRRE, ARANTZA OZAETA ELORTZA
- 467 Hausnarketa zenbait euskal literatura-ikerketetz
MARI JOSE OLAZIREGI
- 485 Ahozko euskara *Kolegioko ikastresna* ikasmaterialean
ARGIA OLÇOMENDY
- 501 Euskararen postposizioak
JAVIER ORMAZABAL
- 517 Hitz-ordenaren eragina zenbait ezaugarri gramatikalen erabilera-maiztasunean
LUIS PASTOR
- 533 Differential D-marking on proper names? A cross-linguistic study
IKER SALABERRI
- 547 Externalization and morphosyntactic parameters in Basque
HISAO TOKIZAKI
- 561 XIX. mendeko Debagoieneko testuez zenbait argitasun: egiletasuna eta iturriak
OXEL URIBE-ETXEBARRIA
- 579 Euskarazko perpausik gabeko azpikonparazioak
LAURA VELA-PLO
- 595 Latinaren aurreko osagai indoeuroparra Euskal Herriko toponimian: bukaeran -(iz)amo duten leku-izenak
LUIS MARI ZALDUA

Aitzinsolasa

2019an 50 urte egin zituen Nafarroako Gobernuaren Vianako Printzea Erakundeak argitaratzen duen *Fontes Linguae Vasconum: studia et documenta* euskal hizkuntzalari-tzako aldizkariak¹.

Mende erdia joan da, beraz, 1968ko uztailaren 7an, San Fermin egunez, Jose Esteban Uranga Vianako Printzea erakundeko buruak Jose Maria Satrustegi, aldizkariaren muin eta, ondoren, zuzendari izandakoa, Urdiaingo etxean bisitatu zuenetik. Han izandako solasalditik jaio zen *Fontes Linguae Vasconum*, baita *Cuadernos de Etnología y Etnografía de Navarra* ere².

Tenore hartan erakunde gutxi ziren euskararen ikerketa zientifikoari emanak: Larramendi katedra abian zen 1952tik Salamancako Unibertsitatean, eta 1953an bulkatu zuen Gipuzkoako Diputazioak Julio Urkixo Euskal Filologia mintegia, euskalari ospetsuaren funts bibliografikoa diputazioaren eskutara ailegatu zenean. Ezin ahaztu, bestalde, Euskaltzaindiaren lana, eta atzerriko unibertsitateetan ziharduten ikertzaileena.

Egoera hartan, Urangaren kezkek bidezkoa zirudien; alegia, batetik, euskararen inguruko ikerketa berriei bide eman behar zitzaien, baina, bestalde, aldizkariak aurrera egin ahal izateko aski ekarpen izanen zituenetz ere dudan paratzekoa zen. Satrustegik berehala ikusi zuen konponbidea. Aldizkariak, ikerketak edo *studia* argitaratzeaz gain, han eta hemen barreiatuak zeuden euskal testu zaharrak (hots, *documenta*) ere argitara emanen zituen, eta ikertzaileen eskuetan paratu. Horrela, Satrustegik berak gordetzen zituen funtsekin ziurta zitekeen aldizkariaren geroa.

Eta hala ikusi zuen, 1969an, lehen zenbakiak argia. Miguel Javier Urmeneta diputatuaren hitzaurreari Koldo Mitxelena, Julio Caro Barojaren eta Antonio García y Bellidoren lan bana zerrazkion.

«Baroja, Michelena y García Bellido van a complicar –así es su deber– el problema de lo vasco» esanez ekin zion Urmenetak aitzinsolasari. Eta ez zebilen oker, euskararen ikerketan sakontzeak ezinbestean ekarriko baitzituen zeinahi diziplina zientifikok bereberezko dituen buruhaustekak, eztabaidak eta, horiei esker, aitzinamendu berriak ere.

¹ *Fontes Linguae Vasconum*en bilakaeraz eta urteurrenaren karira egindako jardueraz, ikusi orain Ekaitz Santaziliak aldizkariaren 128. zenbakian argitaratutako kronika, RIEVen (64[1-2]) argitaratutako «50 años de *Fontes Linguae Vasconum*: pasado, presente y futuro» lana, baita *Principe de Viana* aldizkariaren 276. zenbakian agerturiko laburpena ere.

² Satrustegik berak eman zuen honen guztiaren berri «Materiales para la colección epistolar de Luis Mitxelena» lanean (FLV, 54 [1989], 243-276. or.).

Hala ere, nekez irudika zezaketen ordukoek nola bilakatuko zen euskararen ikerketa hurrengo bost hamarkadetan. Unibertsitatearen aizolbean ediren duen lekuak aspaldi ohildu ditu Urangaren eta Urmenetaren orduko egonezinak, eta ugari dira egun han-hemen euskararen ikerketari lotutako zientzialariak, beren ikerketa hizkuntzalaritza orokorraren molde eta metodoetara ekarri dutenak, Mitxelenak aspaldi aldarrikatu bezala.

Eta *Fontes Linguae Vasconum* ez da izan bilakaera horren lekuko mutu. Aldizkariak ere ezinbestean jakin behar izan du oraingo ikerlarien beharretara doitzen, eta ez dira gutxi azken urteetan gauzatutako aldaketak formatuan, argitaratze-prozesuetan eta edukien hedatze-sisteman, teknologia berriak ere bidaide.

Liburu honek gaur egungo euskal hizkuntzalaritza- eta literatura-ikerketa zertan den erakutsi nahi du, *Fontes Linguae Vasconum* aldizkariaren gorazarre. Eskarmentu handiko ikertzaileek eta belaunaldi berriek bat egin dute argitalpen honetan, besteak beste, dialektologia, hizkuntzaren didaktika, filologia, gramatika teorikoa, hizkuntz tipologia, hizkuntzalaritza historikoa, itzulpengintza, literatura, onomastika eta sozio-linguistika hizpide dituztela.

Bihoakie denei gure esker ona... eta aunitz urtez!

Iruñean, 2019ko azaroaren 22an.

Argitaratzaileak

DOI: 10.35462/fontes50urte.0

Prólogo

La revista de lingüística vasca *Fontes Linguae Vasconum: studia et documenta*, publicada por la Institución Príncipe de Viana del Gobierno de Navarra, cumplió 50 años en 2019¹.

Ha transcurrido medio siglo, por tanto, desde que un 7 de julio de 1968, día de San Fermín, el director de la Institución Príncipe de Viana José Esteban Uranga visitara en su casa de Urdiáin a José María Satrústegui, quien fuera alma de la revista y, posteriormente, director. Fruto de aquella conversación nació *Fontes Linguae Vasconum*, pero también los *Cuadernos de Etnología y Etnografía de Navarra*².

A la sazón eran pocas las instituciones dedicadas a la investigación científica de la lengua vasca: la cátedra Larramendi había comenzado en 1952 su andadura en la Universidad de Salamanca y en 1953 la Diputación de Guipúzcoa había promovido el seminario de Filología Vasca Julio de Urquijo, tras hacerse con los fondos bibliográficos del ilustre vascólogo. No podemos olvidar, por otra parte, la labor de la Academia de la Lengua Vasca, así como la de otros investigadores de universidades extranjeras.

En aquella situación, la inquietud de Uranga parecía pertinente; por un lado, se debía dar salida a las nuevas investigaciones en torno a la lengua vasca, pero, por otro lado, era cuestionable que la revista contara con suficientes contribuciones como para poder salir adelante. Satrústegui dio enseguida con la solución. La revista, además de publicar investigaciones o *studia*, también publicaría aquellos textos vascos antiguos (por tanto, *documenta*) diseminados aquí y allá, para ponerlos así en manos de los investigadores. De este modo, el futuro de la revista quedaba asegurado con los fondos custodiados por el propio Satrústegui.

Y así, en 1969, vio la luz el primer número. Al prólogo del diputado Miguel Javier Urmeneta le seguían sendas contribuciones de Luis Michelena, Julio Caro Baroja y Antonio García y Bellido.

Urmeneta dio inicio al prólogo diciendo: «Baroja, Michelena y García Bellido van a complicar –así es su deber– el problema de lo vasco». Y no erraba, puesto que ahondar

¹ Sobre la evolución de *Fontes Linguae Vasconum* y sobre las actividades desarrolladas en torno al aniversario, véase ahora la crónica publicada por Ekaitz Santazilia en el número 128 de la revista, el trabajo «50 años de *Fontes Linguae Vasconum*: pasado, presente y futuro» publicado en RIEV (64[1-2]), así como el resumen aparecido en el número 276 de la revista *Príncipe de Viana*.

² El propio Satrústegui dio cuenta de todo ello en su trabajo «Materiales para la colección epistolar de Luis Mitxelena» (FLV, 54 [1989], pp. 243-276).

en la investigación de la lengua vasca traería consigo los quebraderos de cabeza y discusiones inherentes a toda disciplina científica y, gracias precisamente a estos, también nuevos avances.

Sin embargo, difícilmente podían atisbar en aquella época la manera en que se desarrollaría la investigación sobre la lengua vasca a lo largo de las cinco décadas siguientes. El amparo que ha hallado en la universidad ha espantado hace ya tiempo las preocupaciones de Uranga y Urmeneta, y son abundantes hoy los científicos y científicas dedicados a la investigación de la lengua vasca, quienes han procedido en sus labores, como ya reivindicaba Michelena hace tiempo, conforme a las maneras y métodos de la teoría lingüística general.

Y *Fontes Linguae Vasconum* no ha sido testigo mudo de ese devenir. Irremediablemente, la revista ha tenido que saber adaptarse a las necesidades de la investigación actual, y no son pocos los cambios llevados a cabo en los últimos años en lo que se refiere a formato, proceso de publicación y sistema de difusión de contenidos, sin olvidar el apoyo de las nuevas tecnologías.

Este libro, en homenaje a la revista *Fontes Linguae Vasconum*, pretende dar cuenta del estado actual de la investigación en lingüística y literatura vascas. Investigadores de gran trayectoria y nuevas generaciones se aúnan en esta publicación para tratar, entre otros temas, sobre dialectología, didáctica de la lengua, filología, gramática teórica, tipología lingüística, lingüística histórica, traducción, literatura, onomástica y sociolingüística.

Vaya nuestro agradecimiento a todas esas personas... *eta aunitz urtez!*

En Pamplona, a 22 de diciembre de 2019.

Los editores

DOI: 10.35462/fontes50urte.0

Fontes Linguae Vasconum 50 urte.

2019an 50 urte egin zituen Nafarroako Gobernuaren Vianako Printzea Erakundeak argitaratzen duen *Fontes Linguae Vasconum: studia et documenta* euskal hizkuntzalaritzako aldizkariak.

Horren gorazarre, liburu honek gaur egungo euskal hizkuntzalaritza- eta literatura-ikerketan zertan den erakutsi nahi du. Eskarmentu handiko ikertzaileek eta belaunaldi berriek bat egin dute argitalpen honetan, besteak beste, dialektologia, hizkuntzaren didaktika, filologia, gramatika teorikoa, hizkuntz tipologia, hizkuntzalaritza historikoa, itzulpengintza, literatura, onomastika eta soziolinguistika hizpide dituztela.

La revista de lingüística vasca *Fontes Linguae Vasconum: studia et documenta*, publicada por la Institución Príncipe de Viana del Gobierno de Navarra, cumplió 50 años en 2019.

En homenaje de la efemérides, este libro pretende dar cuenta del estado actual de la investigación en lingüística y literatura vascas. Investigadores de gran trayectoria y nuevas generaciones se reúnen en esta publicación para tratar, entre otros temas, sobre dialectología, didáctica de la lengua, filología, gramática teórica, tipología lingüística, lingüística histórica, traducción, literatura, onomástica y sociolingüística.

ISBN: 978-84-235-3561-3

9 788423 535613